[א]בעישורייתא וחומשייתא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי איניש תקיפא הוא דלא יהיב מתנה מאי א"ל דלמא מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון דתניא א)[ב]הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ואי איניש דאתי מעלמא דלא שקיל וטרי בהדיה מאי א"ל דלמא איניש אחרינא גזליה וא"ל כי יזיף פלוני פשיטי מינך אבלע ליה בחשבון אמר רב כהנא הוה יתיבנא בשילהי פרקי דרב ושמעית דקאמר קרי קרי ולא ידענא מאי קאמר בתר דקם רב אמרי להו מאי קרי קרי דקאמר רב אמרו לי הכי קאמר רב האי מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי וקא אזלי עשרה קרי בני זרתא וא"ל יהבינא לך בני גרמידא איתנהו שרי ליתנהו אסור פשיטא מהו דתימא כיון דממילא קא רבו שפיר דמי קמ"ל כמאן כי האי תנא דתניא [ג]ההולך לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו ולרדות את כוורתו מצאו חבירו ואמר לו מה שעזי חולבות מכור לך מה שרחלי גוזזות מכור לך מה שכוורתי רודה מכור לך מותר אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך מה שרחלי גוזזות כך וכך מכור לך מה שכוורתי רודה כך וכך מכור לך אסור ואע"ג דממילא קא רבו כיון דליתנהו בההיא שעתא אסור איכא דאמרי אמר רבא [ד]כיון דממילא קא רבו שפיר דמי והתניא כך וכך אסור התם לאו מיניה קא רבו דשקלי ליה להאי ואתי אחרינא בדוכתיה הכא מיניה קא רבו דכי שקלי ליה להאי לא אתי אחרינא בדוכתיה [ה]אמר אביי שרי ליה לאיניש למימר ליה לחבריה הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא אי תקפה ברשותך אי יקרא אי זילא ברשותי א"ל רב שרביא לאביי

האי

בעישורייתא וחומשייתא. אם יש לחלק למעות העודפות להוליאן עשרה עשרה או ה' ה' ואין אחד או שנים עודפות שאין באות לכלל ה' יש לומר שטעה בחשבונו אם עישורייתא נינהו טעה בין חמשים לארבעים או בין ארבעים לשלשים ואם אין עשיריות וישנן חמישיות יש שהיו רגילין למנות חמשה חמשה ואם היו עודפות הרבה כגון כ"ה טעה בעשיריות כדפי' ויש כאן טעות של כ' בדילוג אחד וכה' העודפות טעה בין ג' לארבע או אם עודפות ט"ו או כ"ה טעה ג' פעמים או ה' פעמים בחשבון של חמש אבל אם עודפות על החמישיות אחת או ב' או ג' וד' שאינן מגיעות לה' לא טעה כלום וכולם מתנה: **ואי איניש תקיפא הוא.** זה שנתנם לו אדם קשה הוא שאינו רגיל לגמול חסדים ולתת מתנת חנם: **מאי.** במה יתלה זה לעכבם בידו: **אמר ליה.** כיון דליכא למימר טעה בחשבון תלינן למימר דלמא מיגזל גזליה זה ימים רבים וזה לא ידע והשתא מלאו לבו להשיבו: **דלא שקיל וטרי ליה.** לא נשא ונתן עמו מעולם: **בשילהי פירקין.** כשסיים לדרוש באתי ולא שמעתי תחילת דבריו: **שמעית דקאמר קרי קרי.** שמעתי דורש ומזכיר דלועין תמיד: **יהבינא לך.** לאחר זמן: **בני גרמידא.** אמה אמה: **איתנהו.** אם יש לו בגנו גדולות בני אמה: **ליתנהו.** ועודן קטנות הן אסור: **ולרדות את כוורתו.** על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן קרי ליה רדייה כרדיית פת מדובקת בתנור: **מה שעזי חולבות מכור לך.** בכך וכך זוז אם מעט אם רב יגיעך: **מותר.** שהרי קיבל עליו הפסד ושכר הלכך אפי' ימלא יותר משוה הדמים אין כאן אגר נטר ליה דאי הוה בציר מדמים נמי הוה שקיל: **אבל אמר לו כך וכך.** סאין ואוזיל גביה בשכר הקדמת המעות אסור: **איכא דאמרי.** גבי קרי אמר רבא שפיר דמי: **והא תניא אסור.** גבי גיזה וחלב: **לאו מיניה קא רבו.** חלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכח חלב שהיה בבהמה בשעת מכר דהא כי שקיל להאי כוליה לגמרי אתי אחרינא: **אבל הכא.** הנוסף על הדלועים קטנים ונעשו גדולות: **מיניה קרבו.** מכח הקטנות בא והקטנות כבר היו בשעת מכר ומלידיה הוא דקא משכח ואזיל: **דכי שקלי ליה להאי.** בוצינא זוטרתי לא אתיא אחריתי ש"מ מגופיה קרבו: **אחביתא דחמרא.** שיש בידך: **אם תקפה.** אם מחמצת:

קרוב

בעישורייתא וחומשייתא. הם היו רגילין בחמשה כדרך שאנו מונין אחד אחד ולדידן הוי בכל ענין בכדי שהדעת טועה: **מה** שעזי חולבות מכור לך מותר. הך ברייתא לא קשיא לרב דאסר לקמן פרדיסא בסוף פירקין (דף עג.) דהכא אין רגילות לזלזל בשביל המתנת יום או יומים לכך מותר שמקבל עליו הפסד ושכר וכן יכול להפסיד כמו להשתכר הלכך אפילו ימלא יותר מן הדמים שנתן לא הוי אגר נטר אבל פרדיסא אסר רב דקא אוזיל גביה טובא שרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר ומשום הקדמת מעות עד זמן הבציר אוזיל גביה והוי אגר נטר ואע"ג דהתם נמי זימנין דלית בהו תיוהא כדקאמר שמואל כגון ברד או קרח או גשמים ומפסיד הכל רב לא חייש להכי דלא שכיח הוא וא"ת לרב דאסר פרדיסא מ"ש ממשכנתא דסורא דמשמע לקמן (דף סז:) דשריא לכ"ע דכתבי הכי במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף דשרי אפילו לכמה שנים לאוזולי גביה כ"ש לשנה אחת ויש לומר דשאני משכנתא דסורא שקונה קרקע מעכשיו במעות ושטר לפירותיה אי לא יפדנה הלוה אבל פרדיסא אינו זוכה בשום דבר והוי זוזי הלואה גביה עד הבצירה ועוד דמשכנתא דסורא קנוי לו קרקע לכל דבר אפי' למשטח בה פרי ולהעמיד שם בהמותיו וכל תשמיש שירצה אבל בפרדיסא אינו מוכר אלא יין בלבד [א] ועוד י"ל דרב לא אסר פרדיס' אלא דוקא *כשאמר ליה כך וכך היינן מכור לך אבל אם מכר לו הן רב הן מעט מה שיגדל מודה רב דשרי ואפ"ה שרי שמואל משום תיוהא שהיין יהיה רע ולא ישוה הדמים שנתן והכא בקרי ועזי חולבו' דאסור מודה שמואל דלא שייך ביה תיוהא ולאיכא דאמרי נמי דשרי רבא כיון דממילא קא רבו אתיא אפי' אליבא דרב ואע"ג דהתם נמי ממילא קרבי [ב] איכא לאוקמי דהתם מיירי בפרדיסא כשלא יצא עדיין הפרי כלל: **אי** תקפה ברשותך. תימה דהיכי מיירי דאי במשך א"כ אפילו אמר ליה אי תקפה אי זילא ברשותך ואי יקרי ברשותי הוה שרי שהרי מתנה עמו שאם יוקיר יהא המקח קיים מעכשיו ואין המעות הלואה אצלו ואי תקפה או זילא יהא המקח בטל ויהיו המעות הלואה ויחזירם לו ומה רבית יש כאן ואי בשלא משך מה צריך להתנות אי תקפה ברשותך כי לא אתני יכול לחזור דליכא מי שפרע כיון שמפסיד הכל כדמשמע לעיל בפ' הזהב (דף מט:) גבי ההוא חמרא דבעי למגסביה דבי פרזק רופילא וי"ל לעולם איירי במשך ואפ"ה אסור אי אמר אי זילא ברשותך דחשיב קרוב לשכר ורחוק להפסד כדאמר לקמן (דף ע.) גבי עיסקא דאסור אע"ג שיכול להתנות שאם יבא הפסד בעיסקא יהיו כל המעות הלואה ואם יבא ריוח יהיו כולם פקדון אלא ודאי כיון דאחריות ההפסד על המקבל לא מהני אפילו בתנאי להחשיבם פקדון א"נ איירי בשלא משך וצריך להתנות דאי לא מתני איכא מי שפרע דאין בו כל כך הפסד דאיכא דניחא ליה בחלא טפי מבחמרא כדאמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב ד' פד: ושם) וא"ת אכתי כי לא אתני נמי יכול לחזור בו אי תקפה דמקח טעות הוא אפי' הביאו לוקח בביתו ושהה הרבה ואחר כך החמיץ דא"ר חנינא בהמוכר את הפירות (שם ד' צח. ושם) גבי מוכר יין לחבירו והחמיץ לא שנו אלא בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך ואפי' מאן דפליג התם ואמר מזלא דגברא גרים מ"מ כי אתני מאי פריך הכא קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא והא מקח טעות הוא דליכא למימר מזליה דלוקח גרים כיון דהתנה עמו דאי תקפה ברשותיה ובסוף פירקין (ד' עג:) נמי אמרינן גבי רבנן דיהבי זוזי אחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת וקאמר אחמרא יהבי ואחלא לא יהבי ואין לחלק בין מוכר בתשרי ולוקח בטבת לשאר השנה דבהמוכר פירות לא קמפליג בין קודם טבת לאחר טבת לכך נראה דתקפה דהכא לאו היינו שהחמיץ אלא קלקול בעלמא כמו יין הנמכר בחנות דהמוכר פירות דאותו שהחמיץ אחר תשרי מתשרי היה עומד להתחמץ כדאמר בסוף פירקין ואותו הוי מקח טעות אבל תקיף דהכא אין זה הקלקול ראוי לעמוד מתשרי ואין זה מקח טעות ועליה יהבי זוזי והוי תקפה דהכא כי ההוא דהמוכר פירות דאמר רבא האי מאן דזבין חביתא דחמרא ותקיף כו' דלאו היינו החמיץ דבעי בתר הכי חלא מאי ואף על גב דבהאיא דברכות (ד' ה:) רב הונא תקיפא ליה ארבע מאה דני דחמרא הוי החמיצו דקאמר אייקר חלא מ"מ הך דהכא לאו היינו החמיץ כדפי' וא"ת מאי צריך לקמן (שם) טעמא דמעיקרא חלא חלא תיפוק ליה דאפילו בתקפה דליכא למימר הכי שרי להתנות כדאמר הכא כיון דקביל עליה יוקרא וזולא הוי קרוב לזה ולזה הוא וי"ל דקלקול של חימוץ שכיח הלכך אע"ג דמקבל עליה יוקרא וזולא הוי רחוק להפסד והוי דומה לרבית אי לאו טעמא דמעיקרא חלא חלא:

האי

מסורת הש"ס

א) ב"ק קיח., ב) [ועי' תוס' ב"ב לג: ד"ה ואם ידוע].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה ובו' כשאמר ליה כך וכך היינן. עיין גיטין דף ל ע"א תוס' ד"ה לוין:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מה. ועוד י"ל כו'. נ"ב אבל כל הפוסקים חולקים ע"ז: [ב] שם איכא לאוקמי כו'. נ"ב אבל רש"י שם ד"ה פרדיסא והרא"ש ור"פ כתבו בוסר או סמדר וקושית תוס' תירץ המ"מ משום דאין דרך למכור פירות פרדס כן:

מוסף רש"י

הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון. לאחר זמן לקח הימנו מקח וכשנתן לו דמים הוסיף עליהם מעות הגזילה והבליע בחשבון, שהיה בוש לומר הרי גזלתך, (ב"ק קיח.). ולרדות את כוורתו. לשון הבדלת דיבוק של כל דבר הנדבק, וכן לענין פת הנדבקת בתנור נקראת הבדלתו רדיה, הרודה פת מן התנור, על שם שהדבש עשוי על ידי חלות עשוי מדובק בדופני הכלי ככל נרדין מדופן אל דופן כמדת שולי הכלי (שופטים יד ט).

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י סמג לאוין קצ טוש"ע ח"מ סי' רלג סעיף ג:
לא ב מיי' פ"ד מהלכות גניבה הל' י ופ"א מהל' גזילה ואבידה הל' ח סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סי' שנה סעיף א וסי' שסו סעי' ג בהג"ה:
לב ג מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה הלכה ג סמג לאוין קצ טוש"ע י"ד סי' קעג סעיף ט:
לג ד מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף ח [ובהג"ה]:
לד ה מיי' שם פ"ט הלכה י סמג לאוין קצ טוש"ע י"ד סי' קעג סעיף יג: